NIEUWE BIJZONDERHEDEN OVER ISAACK JANSZ. KOEDYCK

DOOR
A. BREDIUS.

E gelukkige vondst van eene schilderij van 1662, door KOEDYCK na zijne terugkomst uit Perzië nog geschilderd, waarover Prof. MARTIN hiervoor bericht, is aanleiding tot het kort en bondig mededeelen van al die documenten, waaruit Dr. HOFSTEDE DE GROOT¹⁾ en schrijver dezes²⁾ reeds putten in korte opstellen over dezen talentvollen schilder. Hij was „coopman” en schilder tegelijk, maar vooral koopman, hoe knap zijn schilderwerk ook is. De schilderij bij den Heer SCHLOSS te Parijs, afgebeeld in het zooeven bedoelde werk²⁾, doet hem ons wel zien als een der begaafdste volgelingen van DOU te Leiden. Zijn vader JAN KOEDYCK was gehuwd met MADDALEENTGEN YSACKSDR., die hertrouwde met GUILLIAEM DE LA PORTE. 24 October 1640 maakt dit echtpaar te Leiden hun testament, waarbij de vrouw bepaalt, dat bij haar vooroverlijden de helft van haar nalatenschap moet uitgekeerd

¹⁾ Jahrbücher der preuss. Kunstsammlungen.

²⁾ De Leidsche Tentoonstelling ter herdenking van REMBRANDT's geboortedag (v. MEURS & VAN GOGH, Haarlem.)

worden aan YSAACK JANSZ. KOEDYCK, haren zoon. Twee schilders zijn getuigen bij dit testament en teekenen: ¹⁾

pieter de Potter

Karel Slabbaert

Het tweede huwelijk was een korte vreugd; vóór Mei 1641 was zij opnieuw weduwe.

isaack Koedijck

Bovenstaande prachtige handteekening plaatste ISAACK KOEDYCK, „Mr. schilder en coopman” onder een Acte van Not. H. BRASSER te Leiden 18 Januari 1645. Maar precies zoo had hij reeds vroeger te Amsterdam (30 Aug. 1644) bij den Not. WTTENBOGAERD geteekend. Inderdaad woonde hij toen reeds in de Amstelstad. Misschien hoopte hij daar voordeeliger zaken te doen dan in Leiden, waar hij nog schulden had, die bij beetjes afbetaald moesten worden. Tenminste toen men hem 29 Juli 1642 aansprak om betaling van f 8 — 6 — 10 p. voor huishuur en geleverde winkelwaren, beloofde hij 6 stuivers per week af te betalen. ²⁾ En dat niettegenstaande hij 18 Mei 1641 een goed huwelijk had gedaan met een deftige weduwe, SOPHIA DE SOLEMNE, ³⁾ eertijds gehuwd met GEDEON BOUWENS. ⁴⁾ Bij den ondertrouw noemt hij zich oud 24 jaren; hij is dus 1616

¹⁾ Prot. Not. M. TERSIJDEN, Leiden.

²⁾ Leidsche Vredemakersboeken.

³⁾ Eigenaardig wordt hij reeds in een Akte van 1642 *de Heer* ISAACK KOEDYCK genoemd!

⁴⁾ De schilder KAREL SLABBAERT maakte voor Not. C. VLIET te Amsterdam 9 Maart 1645 huwelijksche voorwaarden met CORNELIA BOUWENS, jonge dochter, de zuster van den overleden eersten man van KOEDYCK'S vrouw. KOEDIJCK is dan ook getuige en teekent, iets afwijkend:

Isaack Koedijck.

of 1617 geboren. Zijn vrouw was de dochter van den Erentfesten enz. Heer DAVID DE SOLEMNE, capiteyn ten dienste der W. I. Compagnie. Hare zuster ESTHER huwde in 1667 met niemand minder dan den vermaarden Gouverneur Generaal van Indië, RYCKLOF VAN GOENS.

10 Mei 1641 maakte het jeugdig echtpaar te Amsterdam voor Notaris S. VAN DER PIET een testament. Hij heet dan nog woonachtig te Leiden.

Reeds 5 Nov. 1642 heet hij te Amsterdam te wonen. Allerlei acten bewijzen, dat hij daar groote zaken dreef. Maar het geluk was er hem niet gunstig. Een zekere JACOB DE ROECK had f 12.000.— van KOEDYCK geleend, maar kon die niet terug betalen, zoodat hij zijn geheelen inboedel 10 Nov. 1643 daarvoor in onderpand moest geven.¹⁾ 16 November 1644 kwam de schilder zelf daardoor in verlegenheid, zoodat een Notaris op verzoek van een schuldeischer een inventaris kwam maken van al wat hij bezat in zijn huis op de Looiersgracht. Uit dien inventaris nu zien wij duidelijk, dat KOEDYCK zijn kunst er nog niet geheel aan gegeven had. De ezel en de gedootverffde stucken bewijzen het tegendeel.

16 November 1644. Inventaris van de goederen, meubelen enz. bevonden ten huysse van YSAAC COEDYCK, gestaen voor aen op de Loyers graft, soo als deselve van sijne huysvrouw voorgebracht en verthoont sijn, die verclaerde alle deselve getrouwelyck te openbaren, en gene terugge te houden nochte te verbergen, gelyck oock kisten en kassen geopent sijnde, by my Nots. geene meerder aldaer ten huysse sijn gevonden, beschreven met des vrou's toestaen (*sijnde de voorsz. COEDYCK niet present maer houdende hem absent* uijt last van d'E. HENRICK HORST, door my Notaris enz.

In 't voorhuys:

2 contrefeijsels van Monsr. COEDYCK en sijn huysvrouw in ebbe lysten. eenige schilderijen, een keucken, naecte vrouwen, lantschappen, contrefeijsels enz.

Er volgen nog meubelen enz. in de sydelcamer, binnecamer, (o. a. een schilderije van soldatentronien) in de gangh (o. a. een ontbijt) in de achterkoocken int portael, int camertge boven de koocken, op de bovenvoorcamer, (een schilderij van Joseph, eenige prenten, een verffvrijffsteen) 2 chineesche wayers, Japansche en Javaensche rottingen, enz.) en *op de Achterkamer:*

een esel daerop een gedootverffde stuck schilderye.

noch een gedootverft stuck schilderye en drie paneeltjens.

een leegh cantoortje met wat verwen daerin.

¹⁾ Prot. Not. C. TOU, Amsterdam.

een chineesche wayer, een chineesche houwer, een cleyn chinees kisge.
Voorts een tamelijk welgestelde inboedel.¹⁾

29 December 1644, dus kort daarna, tracht KOEDYCK nog tot een vergelijk te komen met HENRICK HORST, die f 9382 — 10 — 0 van hem en van JACOB DE ROECK hebben moet. Men tracht hem te helpen. Hij zal 80 % van het bedrag betalen, en eerst een derde gedeelte. En „als hy tot fortuyn komt syn consciencie quytten.”²⁾

Inderdaad; 7 Aug. 1659, na zijn terugkeer uit Perzië, presenteert hij aan MARIA LAURENTIUS, Wed^e wijlen HENRICK HORST, en haren tegenwoordigen man, een zekere som in een contract genoemd te betalen. De geïnsinueerden accepteren en zullen de zaak in der minne schikken.²⁾ Wat was er in dien tijd gebeurd?

Hierover gaf de Heer LEUPE in „de Nederlandsche Spectator” van 1867 een merkwaardig overzicht, dat ik hier laat volgen.

Hij kwam buiten dienst der O. I. Compagnie in 1651, met het jacht de Saphier uit het Vaderland te Batavia.

Daar de Groot Mogol Shah JEHÂN of DJIEHAAN reeds sedert eenigen tijd te voren aan Gouverneur-Generaal en Raden van Indië ernstig had verzocht, dat hem een bekwaam en in de schilderkunst ervaren persoon mocht worden toegesonden, besloot de H. R., nu zich hiervoor een goede gelegenheid aanbood, aan het verzoek van den Shah JEHÂN gevolg te geven, en daar KOEDYCK „experte „kennis der schilderkunst en andere bekwaamheden bezat”, hem in s' Compagnies dienst in kwaliteit van Koopman en Agent aan te nemen onder eene belooning van zestig gulden per maand. Hiervoor zou hij gehouden wezen naar Agra of wel naar het hof van den Groot Mogol te trekken om „aldaar tot derzelver „vermaak ten dienste te zijn”. Ten behoeve der Compagnie zou hij van hetgeen daar kwam voor te vallen uitvoerige aantekeningen houden en deze met elke voorkomende gelegenheid aan den directeur te Soeratta op zenden. Had er iets belangrijks plaats waarin de Compagnie betrokken was, dan zou hij daarvan per expresse moeten kennis geven. KOEDYCK vertrok weldra naar Soeratta alwaar hij nog vóór het einde van het jaar aankwam. Door ziekte verhinderd, kon hij niet dadelijk met de geschenken en koopmansgoederen naar het hof op reis gaan. Doch bij den volgenden brief dien de directeur afzond schijnt deze zwarigheden geopperd te hebben tegen het vertrek van KOEDYCK naar het hof, want hij schrijft:

„Van harte gaerne Soude volgens UEs. goede meninghe in de gegeven ordre

¹⁾ Prot. Not. J. VAN DER VEN, Amsterdam.

²⁾ Prot. Not. J. VAN DER VEN, Amsterdam.

„den coopman ISAACQ COEDIJCK nevens de schenkkagie naar boven gesonden hebben, om als Resident omtrent den Coninck CHAESIAEN (Shah JEHÂN) te blijven ten waare zijne indispositie sulcx wederhouden hadt; bovendien is 't ook niet wel practicabel ofte om beter te seggen niet geraaden, een getrouwt persoon met vrouw ende kinderen, soo verre van den handt onder de Mooren te senden. Insonderheijt dewijl sijn Majt, geen perpetueele residentie plaatse is houdende, maar heden hier ende morgen wederom ievers anders is, waar over het al te costelijk, moeielijk ende voor onse natie seer verachtelijk soude vallen denselven met vrouw ende kinderen te volgen. Soo wert mij insgelijcken voor de waerheyt berecht, dat sijn Majt (gelijck sulcx de Moorsche weth oock medebrenght) geen amanteur (amateur) van de schilderkunst is; doch om daarvan verseeckert te sijn, hebben den Opper Coopman JOAN BERCQHOUT gerecommandeerd sich dies aangaande bij de Grooten ten Hove te informeeren en mij haer gevoelen daarover te aviseeren, waar naar mijn als dan sal reguleeren en sien oft geraaden is, dat genaamde KOEDIJCK opgaat of te wel ergens anders alshier in 's Compagnies dienst gebruijcken sal.”

In antwoord hierop schreef de H. R. aan den directeur, den 17 September daaraanvolgende: „Dat de coopman COEDIJCK door impotentheijt niet naar boven is connen reijsen, comt zeer qualyck; bemercken mede dat den Grooten Mogol geen liefhebber van figuren is. Wij en connen niet begripen wat d'Heer VAN TEIJLINGEN daar mede voor heeft gehadt ons sulcx wijs te maken dat het een aangename dienst zoude zijn, wij sijn Majt *een goet schilder toesonden* daar nu 't contrarie vernemen. UE. sult gemelde COEDIJCK als de tweede op 't comptoir Ahmadabath gebruycken, vermits die plaats vacant is, alsoo niet dubiteeren off sal de Comp. aldaar goeden dienst doen.” Tengevolge van die aanschrijving der H. R. vertrok KOEDIJCK 16 Januari naar Ahmadabath, om aldaar nevens den oppercoopman HUYBERT HUGO 's compagnies negotie waar te nemen. „Wij dubiteeren niet, off denselven sal hem daarin naar behooren getrouweleijk tot UEs. genoegen acquiteeren dat hem volcomentlijck toevertrouwen *daar hij een eerlievend ende gau persoon is.*”

Het volgende jaar werd hij opperkoopman en hoofd te Ahmadabath, en weinige maanden later als tweede te Soeratta aangesteld bij het vertrek van PELGROM, in wiens plaats HENDRIK VAN GENT als directeur was opgetreden; deze zijne aanstellingen werden bij brief van de H. R. van 14 Augustus 1655 goedgekeurd.

De bewindhebbers in het vaderland echter waren in het geheel niet gesticht over hunne handelwijze ten opzichte van KOEDIJCK. In hunnen algemeenen brief aan G. G. en R. v. I. van 16 April 1657, merken zij op: Dat KOEDIJCK

in 1650 naar Indië was vertrokken zonder kwaliteit of gagie en daar hij niet magtig was geweest om zijne crediteuren te voldoen had men niet kunnen goedvinden hem in den handel te gebruiken. „Dat hij in Indië gekomen dadelijk tot „koopman was aangesteld, en nu reeds de tweede plaats te Soeratta bekleedde; „’t welk alzo een exorbitantie is, deriverende en afwijkende van de goede ordres „en maxime van de Compagnie. Dat, *daar hij niet in de negotie maar in de „schilderkunst opgevoed en gestileert was* ook niet die bekwaamheden kon hebben, „die tot het waarnemen van eene zoo belangrijke plaats en gelegenheid werd vereischt.” Weshalve G. G. en R. v. I. werden gelast, hem uit die betrekking te ontslaan; en zoo hij genoeg wilde nemen zich buiten dienst der Compagnie, hetzij te Batavia of op eene andere plaats, onder de jurisdictie der Compagnie staande, te willen nederzetten en zich als vrij burger met de voorschreven schilderkunst of iets anders exerceren en in het werk stellen” dan werden zij gemachtigd hem daarvoor in de gelegenheid te stellen. Terwijl al verder de H. R. werd gelast om zijne plaats weder te laten vervullen door iemand die daarvoor de vereischt wordende bekwaamheden bezat, om bij het eventueel overlijden of vertrek van den Directeur dezen te kunnen opvolgen.

Toch viel aan KOEDIJCK de eer te beurt het kantoor te Soeratta te presideeren; terwijl de hier aangehaalde brief van bewindhebbers op weg naar Indië was, kwam de directeur VAN GENT te overlijden en KOEDIJCK werd tijdelijk zijn opvolger. Maar de H. R. was wel verplicht hem terug te roepen, en ofschoon hij zich daar (te Batavia) als vrij man kon nederzetten, verkoos hij naar het vaderland terug te keeren. Hij nam echter nog eenige maanden de betrekking van secretaris der H. R. waar. Door hem werd, in 1659, de retourvloot als bevelhebber naar onze havens geleid.¹⁾

In 1665 liep er een gerucht te Gamron (Perzië) dat de gewezen directeur ISAACK KOEDIJCK, met zijn zwager JUSTUS WEIJNS, benevens een gewezen Amsterdamschen juwelier, WATERCAMP geheeten, op de kust van Coromandel stonden te komen om in Golconda diamanten in te koopen, doch men hoorde er later niet meer van.

Tot zoover de Heer LEUPE.

In een acte van 22 April 1664 verklaart de Heer ISAACQ KOEDYCK, oud 46 jaren, Coopman, inderdaad dat hij in September 1655 in Amadabat in Perzie als Opperhoofd der Nederlandsche Compagnie resideerde. En dat hij na het overlijden van den Heer HENDRICK VAN GENT, in zijn leven Directeur in Soeratta,

¹⁾ Inderdaad verklaart 15 Augustus 1659 de Heer ISAAC KOEDYCK, gewesene commandeur over 's Compagnie's retourvloot, dese lopende jare vyf Iad ia hier te lande gearriveert, dat op reis voor hem door een Timmerman op 't schip „Bescheyden” een Testament is gepasseert. (Prot. Not. J. DE WINTER, Amsterdam).

in diens plaats is gesuccedeerd, en omtrent één jaar in Soeratta zijn residentie als Directeur gehouden heeft.¹⁾

25 April 1664 legt SOPHIA DE SOLEMNE, KOEDYCK's vrouw, die hem steeds dapper vergezeld had, een dergelijke verklaring af, voornamelijk over een PIETER DE BIE, die verkeerde handelingen had gepleegd enz.²⁾ Zij zegt „gereed te staan metterwoon naer Haerlem te vertrekken.” Hoe een acte te verklaren van 26 April 1661, waarin ISAACK COEDYCK te *Haarlem* f 200.— aan een wieldraaier leent, weet ik niet. Inderdaad vinden wij na 1664 het gezin te Haarlem woonende. Maar tevens bleef KOEDYCK te Amsterdam handel drijven, acten passeeren enz. In Maart en April 1665 is hij de gemachtigde van JOHANNA VAN LONDEN, moet zelfs in diens naam trachten een huwelijk van MARGARETHA VAN LONDEN met ISAACK VAN HOMMERICH te voorkomen.³⁾

In het begin van 1667 werd KOEDYCK's vrouw ernstig ziek. En haar ziekbed zou haar sterfbed worden. 4 Februari reeds werd zij ten grave gedragen.

Maar vóór dien tijd maakte zij — 24 Januari 1667 — bij Not. L. BAERT te Haarlem haar testament. Wij zien daaruit dat het echtpaar welgesteld was geworden. Hier volgt een kort uittreksel.

24 January 1667. Testament van d'eerbare Juffe SOPHIA DE SOLEMNE, huysvrouw van Sr YSACK KOEDYCK, sieckelycken naer den lichame te bedde leggende.

Erfgenamen waren hare drie dochters HESTER BOUWENS, huisvrouw van JUSTINUS WIJNS, bij haren overleden man GIDEON BOUWENS verwekt, MAGDALENA KOEDYCK, huisvrouw van JOHANNES MASSIS, ende JOHANNA KOEDYCK, beiden bij ISAACK KOEDYCK geteeld.

HESTER BOUWENS het huis op den Coudenhorn waar zij Testatrice tegenwoordig in woont met de hypotheek van f 2000.— er op. En een gouden diamantring.

MAGDALENA KOEDYCK f 4000.— En een verguld zilveren druifykop.

JOHANNA KOEDIJCK f 8000.— Maar JOHANNA mag tot aan haar huwelijk daarvan uitsluitend het vruchtgebruik hebben.

Alle verdere goederen aan haren man ISAACK KOEDYCK.

„Ende bij soo verre aen de Juwelen, ter somme van f 3763 — 4β 12δ „door haren man naer Indien versonden — eenige schade quame te vallen, zoo zullen haar man en de drie kinderen, ieder voor de helft, die schade dragen. Weeskamer uitgesloten.

¹⁾ Prot. Not. D. DANCKERTSZ. Amsterdam.

²⁾ Als boven.

³⁾ Prot. Not. I. H. VAN LEUVEN, Amsterdam.

17 Maart 1668 opent de Notaris BAERT in presentie van de Heer DANIEL MASSIS, gemachtigd door JOHANNES MASSIS, in huwelijk hebbende Juff. MAGDALENA KOEDIJCK en Juff. JOHANNA KOEDYCK, kinderen en erfgenamen van za: de Heer IJSACK KOEDYCK, en zulks ten overstaan van de Heer JUSTINUS WIJNS een besloten Testament van de Heer IJSACK KOEDIJCK, 28 April 1667 voor den Notaris (oningeruuld) en getuigen te Haarlem verleden. Het was ongeschieden en behoortijk verzegeld.

Kort daarna, in 1669, verkoopen de erfgenamen land onder Nieuwerkerk voor f 4750.— En uit een acte van 25 Nov. 1671 zien wij dat de ijverige handelsman nog f 478.— te goed had van een Chirurgijn, wien hij goederen medegegeven had op een reis naar Teneriffe en Cuba, om aldaar te gelde te maken.

Tevergeefs zocht ik naar zijn juiste sterfdatum. Hij moet tusschen 28 April 1667 en Maart 1668 overleden zijn. Te Haarlem schijnt hij niet begraven te zijn.

Dat hij te Amsterdam overleden is, meende ik te moeten opmaken uit eene acte van 20 Nov. 1668, waarin JAN VAN BOECKELT, wonende te Amsterdam, verklaart van de erfgenamen van za. IJSACK KOEDYCK volkomen voldaan te zijn van al wat hij op dezen te eysschen had. Hij had hem „in het stuck van „negotie in Compagnie gediend.” En ontving ook nog 25 rijksdaalders „over dienst en handreycking bij zijn huysvrouw aen de voorsz KOEDYCK in zijn sieckte gedaen.”¹⁾

NASCHRIFT.

Reeds was dit artikel geschreven — over de bekende werken van KOEDYCK heeft Dr. HOFSTEDE DE GROOT in de „Jahrbücher” reeds alles verteld — toen ik door de welwillendheid van den eigenaar, den Heer P. DELAROFF te S.-Petersburg, een photographie ontving naar zijne uitnemende, voluit: I. KOEDYCK gemerkte schilderij, die deze regelen illustreert. Het is een der beste werken van den schilder, omstreeks 1640 geschilderd, nog geheel onder den invloed van DOU, die, zoo niet zijn meester, zeker zijn direct voorbeeld geweest is. Alleen heeft hij niet de koele, grijze, blauwachtige toonen van DOU in zijn vroege werk nagevolgd; een bruingrijs is de grondtoon van dit werk, met wat bruin en wat lichtgeel. Het stuk is prachtig van teekening, fraai van lichteffect en ook als onderwerp alleraardigst, zoodat het tot de beste werken uit DOU's school mag gerekend worden.

1) Prot. Not. L. BAERT, Haarlem.

ISAACK JANSZ. KOEDYCK. -- DE JONGE SNOEPER.
Verzameling DELAROFF, St. Petersburg.